

Érvek Isten létezése mellett

ÖSSZEFOGLALÁS

1. BEVEZETÉS

Az évszázadok során számtalan filozófus és teológus foglalkozott Isten létének kérdésével. Számos érv gyűlt össze mellette és ellene. Jelen írás nem tartalmazza mindezen érvek listáját és megítélését, illetve Isten létének vitathatatlan bizonyítékait, de azt reméljük, segíteni fog némelyeknek, hogy megítéljék saját hitük vagy hitelenségük okait.

Sok ember szeretné mélyen megérteni az élet értelmét, az igazságot, a csodálatos emberi misztériumot, vagy általában a valóság különféle vonatkozásait, de elakad az értelmes gondolkodás és az istenhit összeegyeztetlenségének gondolatánál. Szeretnénk segíteni feloldani ezt a feszültséget, és rámutatni arra, hogy az istenhit valójában nem a gondolkodás hiányának jele, hanem ellenkezőleg, a mélyen gondolkodó ember felismerheti, hogy az élet több, mint az elmúló anyagi világ, és az igazság nem csupán egy elvont eszme.

Egy fontos megjegyzés az elejére:

[Isten létének elismerése az ember legbelső énjét érinti, és arra indítja, hogy állást foglaljon, mivel Isten létének elfogadása a hitetlenkedő és önző életéről való teljes lemondást jelenti, és kegyességet követel.](#) Ez leggyakrabban a büszkeségről és a világban szerzett hatalmáról való lemondást jelenti. Alázatot igényel, kicsiségének és gyengeségének elismerését. Az érvek segíthetnek valakinek elfogadni Isten létét, de a kegyesség mindenkinek szabad döntése, amit nem lehet semmilyen érveléssel kényszeríteni, hanem az egyén nyitottságán és lelkiületén múlik. Sok ember azért nem fogadja el Istent, mert nem akar változtatni az életén. Itt meg kell jegyeznünk, hogy Isten létének elfogadása nem egyenlő az Istenben való hittel, azaz a vele való személyes kapcsolattal és az akarata szerinti étellel.

2. NÉHÁNY ELLENVETÉS

Előjáróban megemlítünk néhány gyakran felmerülő okot, miért nem mindenki számára elég érdekesek, világosak vagy meggyőzőek az Isten léteire mutató érvek.

2.1. Sokan kiábrándultak lettek attól a primitív istenképtől, amit gyakran a hagyományosan hívő embereknél találnak, miszerint „**Isten egy öregember, hosszú fehér szakállal, felhőn ülve.**” **De milyen a valódi természete annak az Istennek, akiben mi hiszünk?** [Részletesebben lásd: Ellenvetések](#)

2.2. Az emberek gyakran tudományos bizonyítékát keresik Isten létének. **Valóban bizonyíthatja vagy cáfolhatja a tudomány Isten létét? Helyettesítheti-e Istent a tudomány, és adhat-e kielégítő választ mindenre?** [Részletesebben lásd: Ellenvetések](#)

2.3. „**Hinnék Istenben, ha megmutatná magát nekem.**” Tényleg úgy véled, hívővé válnál, ha csodát látnál? [Részletesebben lásd: Ellenvetések](#)

2.4. Sokan a „gonosz problémája” miatt nem hisznek Istenben, mondván: „**Ha létezik egy mindenható és jószágos Isten, miért létezik még a rossz és a szenvedés?**” [Részletesebben lásd: Ellenvetések](#)

3. AZ ÉRVEK FAJTÁI

Számos különféle érvet lehet megfogalmazni, ilyen például **Aquinói Tamás öt klasszikus érve**, és sok más. [Részletesebben lásd: Érvek fajtái](#)

Tanulmányunkban nem szeretnénk túlságosan elvont fogalmakat vagy nehezen követhető filozófiai gondolatmeneteket használni, hanem néhány alapvető kérdésből fogunk kiindulni. Olyanokból, amelyekre minden ember kielégítő választ keres. Isten létének kérdése nem elvont eszme, ami nagyon távol lenne az emberi gondolkodástól, hanem kapcsolódik legbelső alapvető kérdéseinkhez a létezésről és a világmindenségről, életről és halálról, bűnről és szenvedésről, jóról és rosszról.

A következő érvelési módokkal fogunk foglalkozni:

3.1. A létezésből vett érv:

- **Miért a „valami” van, és nem a „semmi”?** (Leibniz)

- **Miért létezik világegyetemünk, és miért éppen olyan amilyen?**

Ugyanezt az érvet kétféleképpen fogalmaztuk meg:

3.1.1. **A független létezésből vett érv.** „Miért létezem?” Létezésünket ajándékként tapasztaljuk meg. Ugyanúgy minden egyéb is ebben a világegyetemben azért létezik, mert létezését valami vagy valaki mástól kapta. Hisszük, hogy a világegyetemet kívülről hívták létre, és hogy az, aki létre hívta minden mástól független. Ő változhatatlan kell, hogy legyen, idő és tér felett álló. Így beszél a Biblia Istenről. [Részletesebben lásd: Létezés](#)

3.1.2. **Az általános okság érve.** Mindennapi életünkben természetesnek találjuk, hogy úgy érveljünk, minden dolognak és történésnek van valami oka. Miért kell feladnunk értelmünknek ezt a természetes igényét, amikor a létezés végső okát keressük? Ennek is kell, hogy legyen kielégítő oka! Egyáltalán nem logikus azt gondolni, hogy a világmindenség önmagának okozója, vagy hogy egyszerűen minden ok nélkül létezik. A világegyetemnek rajta kívül álló oka kell, hogy legyen. Epicuros jóval ezelőtt így fogalmazott: „Valami nyilvánvalóan létezik most, és a valami sohasem lett a semmiből.” [Részletesebben lásd: Esetlegesség](#)

3.2. A tervszerűségből vett érv:

- Honnan ered a világegyetem rendje és harmóniája?

- Értelmes-e azt hinni, hogy minden csak véletlenül keletkezett és fejlődött?

- Mi a végkifejlete mindennek? Cél nélkül való ez a csodálatos világ?

A természetben nagyon összetett és jól illeszkedő elrendezést találunk. A világegyetemben minden olyan csodálatos módon történik, hogy egy nagyon barátságos környezetet és harmonikus szerkezetet biztosít az élet, és benne az ember számára. Lenyűgöző egységet és összhangot látunk a természetben. Honnan ered ez? A természetes evolúcióból? A természeti jelenségek magukban nem hordoznak intelligenciát és az evolúció sem tudja magát céljához vezetni, ezért ez a magyarázat nem hiteles. Feltételeznünk kell egy, a természet felett álló intelligenciát.

„A rend, arányosság, harmónia lenyűgöz minket. Isten tiszta rend. Ő az általános harmónia forrása.”
(Leibniz) [Részletesebben lásd: Tervszerűség](#)

3.3. Az emberi természetből vett érvek

3.3.1. **Mi az élet értelme? - boldogság, beteljesedés utáni vágy...**

Minden emberben van bizonyos mértékű igény az élet értelmének megtalálására, az öröme és boldogságra. Bár sok ember megpróbálja elfojtani ezt az igényt, mégis az látszik, hogy az emberiség sok különféle módon keresi a beteljesedést. Így a teljesség utáni vágyakozás természetes emberi szükséglet, de ennek ellenére logikailag és gyakorlatilag lehetetlen, ha nem létezik valaki vagy valami, ami birtokolja magában ezt a teljességet. [Részletesebben lásd: Az élet értelme](#)

3.3.2. **Az ember alapvető vágya a szeretetkapcsolatra**

Az ember természeténél fogva társadalmi lény, és nem találhat beteljesedést mások iránti nyitottság és kölcsönös szeretet nélkül. Másrészről pedig mindig láthatja emberi korlátját: nem képes elfogadni, sem adni tökéletes szeretetet. A szeretet, amit egy másik embertől kaphatunk korlátolt, és véget fog érni, amikor elveszítjük őt. Ezért az ember természetes igényét az örök szeretetre csak egy örök és tökéletes lény tudja betölteni, aki a szeretetnek kifogyhatatlan forrása. [Részletesebben lásd: Emberi kapcsolat](#)

3.3.3. **Miért van annyi igazságtalanság? Létezik-e végső igazságosság?**

Mindenkinek van természetes igazságérzete. Vágyunk arra, hogy az emberekkel igazságosan bánjanak. Még egy önközpontú emberben is él legalább az a vágy, hogy vele igazságosan bánjanak. Világunkban mindig sok igazságtalanság történt, és nem reális azt gondolnunk, hogy ez teljesen meg fog változni. Továbbá minket nem elégít ki részleges igazságosság, amelyért bizonyos emberek, például politikusok, humanisták és vallásos emberek harcolnak. Valódi, mindent átfogó igazságosság, amely mindenkire érvényes, nem található a világban. Így az igazságosság utáni vágy vajon az emberi természet értelmetlen jellemzője csupán, vagy egy olyan örök, természetfeletti lényre mutat, aki azt örökké biztosítani tudja? [Részletesebben lásd: Igazságosság](#)

3.3.4. **Ha az élet csupán a túlélésért folytatott kegyetlen tusa, honnan erednek olyan értékek, mint a szépség és harmónia szeretete?**

Az emberben természetes vágy él a szép iránt, ami a tökéletességet, az ideálist tükrözi. Szép az, ami megközelíti az ideálist, vagy önmaga tökéletességét. Az arányok, vonalak, színek, hangok ritmusa általában nem hordoz anyagi vagy biológiai értéket, s még ha van is kapcsolat köztük, más miatt szeretjük. Örülünk, ha szép dolgokat látunk, mert azok közelebb visznek a végtelen szépséghez, ami után vágyakozunk, és amit szeretünk. Szeretjük látni a hullámozó tengert, a magas hegyeket, mert azok a nagyszerűsége, végtelensége és fensége emlékeztetnek minket. Így a szépség vonzó ereje egy végtelen forráshoz vezet, a tökéletességhez, amely képes kielégíteni ezt a vágyódásunkat. [Részletesebben lásd: Szépség és harmónia](#)

3.3.5. **Miért létezik erkölcs, és miért van lelkiismeret?**

Ha némelyek nincsenek is tudatában, vagy tudatosan nem értenek egyet az egyetemes erkölcsi törvény meglétével, általában mégis mindenki egyetért némely erkölcsi alapelv szükségességével a magán-, és közösségi

életben. A kérdés csak az, honnak erednek ezek? Csupán társadalmi megállapodások ezek, vagy a történelmi evolúció termékei? Ha így lenne, az erkölcsi törvénynek nem lenne ilyen kényszerítő ereje felettünk, és nem váltana ki mély bűnbánatot bennünk sok esetben, amikor tudatában vagyunk annak, hogy hallgatnunk kell egy tökéletes és felsőbbrendű törvényre, amely minket személyesen ítél meg. [Részletesebben lásd: Erkölc](#)

3.3.6. **Honnan ered az ember szabad akarata?**

Az emberek egyik legfontosabb és legértékesebb tulajdonsága a szabad akaratuk. Ezt nem találjuk meg sem az anyagi világban, sem az állatoknál, így nem fejlődhetett ki azokból, eredetét máshol kell keresnünk. Személyes tulajdonságok nem fejlődhetnek ki személytelenekből. A szabad akarat és intelligencia forrásának szintén birtokolnia kell ezeket a tulajdonságokat, és képesnek kell lennie arra, hogy továbbadja azokat. [Részletesebben lásd: Szabad akarat](#)

3.3.7. **Miért vágyik az ember eredendően a végtelen és tökéletes után?**

Az ember ugyan tudatában van végességének és korlátoltságának (időben, erőben, tudásban, stb.), mégis minden tevékenységében megpróbálja felülmúlni korlátoltságát, mivel él benne a tökéletes és abszolút eszméje. Az ember szellemi aktivitása, intellektuális irányultsága és motivációja túlmutat a véges világon, és a végtelenre irányul. Ennek a természetes képességnek és emberi törekvésnek kell, hogy legyen tárgya, amely túl van a valóság érzéki megtapasztalásán, különben ez a végtelen iránti vágy alaptalan lenne. Hogyan ismerheti fel az ember a végességet és tökéletlenséget, ha a végtelen és a tökéletesség nem létezik? [Részletesebben lásd: Vágyakozás a végtelen után](#)

3.3.8. **Miért élünk, ha egyszer meg kell halnunk? Lehetséges, hogy a halál után nem lesz semmi?**

A halhatatlanság iránti vágy olyan idős, mint az emberi civilizáció. A halál utáni létezés hite olyan szervesen kapcsolódik az emberi természethez, hogy ezt a tényt úgy kezelhetjük, mint aminek valós alapja van. [Részletesebben lásd: A halhatatlanság utáni vágy](#)

3.3.9. **Lehet oly sok ember általános hite teljesen alaptalan?**

Egy felsőbb tekintély létébe vetett hit, azaz a vallásosság, bizonyosan elkísérte az emberiséget történelmének évezredei során a legősibb időktől napjainkig. Az Isten létébe vetett hitet nem lehetett cáfolni vagy eltörölni számos, mégoly radikális társadalmi, kulturális és ideológiai változással sem. Hogyan tudott egy teljesen alaptalan és irreális feltételezés életben maradni mindezen változások ellenére? [Részletesebben lásd: Egyetemes egyetértés](#)

3.3.10. **Mit mondanak a tudósok az emberi szellemről? Lehet-e az emberi szellem pusztán az anyag evolúciójának eredménye?**

Számos materialista tudós megkísérli a legmagasabb szintű szellemi folyamatokat, beleértve az öntudatot és tudatosságot is, mint biokémiai reakciók végtermékét megmagyarázni. Őket redukcionista hívják, mivel a teljes valóságot az anyagi folyamatok szintjére egyszerűsítik. Vannak azonban más tudományos szakértők, akik nem ebbe a csoportba tartoznak, akik a tudomány korlátaival tisztában vannak, és „*az emberi én csodájáról és misztériumáról beszélnek, annak szellemi értékeivel, kreativitásával és egyediségével mindannyiunkban*”, mint John C. Eccles, a Nobel-díjas neurológus tudós. [Részletesebben lásd: Tudósok az emberi szellemről](#)

4. AZ ISTENÉRVEK ÉRVÉNYE ÉS ÉRTELME

Miért kell egyáltalán foglalkoznunk az érvekkel, ha Isten léte mindenképpen a hit tárgya?

Mennyiben érvényesek ezek a bizonyítékok?

Nem állítjuk azt, hogy Isten léte matematikai úton bizonyítható, vagy levezethető, de azt igen, „hogy a teremtett dolgokból bizonyossággal megtudható az emberi értelem természetes fényénél.”

Mi az érvek célja?

Nem szükséges hitünket tudományos vagy metafizikai tudásra alapoznunk, de nem szabad feladnunk azt, hogy értelmünket és intellektuális erőnket használjuk a teremtő létezésével és természetével kapcsolatos kérdések megválaszolásához. Racionális magyarázatokkal kell élnünk ahhoz, hogy megértsük: Istenbe vetett hitünk nem áll ellentétben ugyanazon valóság tudományos és filozófiai megközelítésével. [Részletesebben lásd: Az érvek célja](#)

5. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

Néhány példát hoztunk fel abból a célból, hogy megmutassuk: az Istenről feltett kérdést nem lehet olyan egyszerűen félretenni, és az Ő létezésének gondolata nincs ellentétben az emberi értelemmel, sőt inkább jól illik gondolatainkhoz, természetünkhöz és ahhoz, amit magunk körül és életünkben látunk.

Az esetek többségében Isten elfogadásának legnagyobb akadályja nem az érvek hiánya, hanem a belátás következményeitől való félelem. Éppen ennek nem szabadna így lenni, mert ha valaki elfogadja Istent, tudnia kell, hogy Ő szerető Isten, és minden jó tőle származik. Ezért az igazságot kereső embernek nincs mitől tartania, hanem bizalommal lehet, hogy Isten tudja legjobban, mi jó minden embernek, és az életének beteljesedését csak Benne találhatja meg.

„Minden ember lelke mélyén egy Isten alakú úr van.” (Pascal)

„Filozófiák kis száma vezet ateizmushoz, de nagyobb száma vezet vissza minket Istenhez.” (Francis Bacon)

„Kevés ember olyan makacs ateista, aki, ha veszély tör rá, ne ismerné el az isteni hatalmat.” (Platón)

Részletesebben lásd: [Következtetések](#)

KIFEJTÉS

2. ELLENVETÉSEK

Előjáróban megemlítünk néhány gyakran felmerülő okot, miért nem mindenki számára elég érdekesek, világosak vagy meggyőzőek az Isten létére mutató érvek.

2.1. Sokan kiábrándultak a miatt a primitív istenkép miatt, amit gyakran hagyományosan hívő embereknél találnak, miszerint Isten egy öregember, hosszú fehér szakállal, felhőn ülve. Ezt az elképzelést sok festmény és szobor plántálta az emberek tudatába, amelyeket azzal a céllal készítettek, hogy a hitet megkönnyítsék és tapinthatóvá tegyék. Véleményünk azokéval van összhangban, akik elutasítják ezt a helytelen vallásos felfogást. Ez az elutasítás azonban nem szabad, hogy egyúttal a való Isten létének tagadását is jelentse. Jézus tanítása más képet tükröz Istenről, egy szellemi és láthatatlan istenséget, aki anyagi módon el nem képzelhető, és emberi kéz sem festheti le.

„De eljön az óra, és az most van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is azt kívánja, hogy ilyenek legyenek az őt imádók. Az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.”(János 4:23-24)

2.2. Sokan keresnek tudományos érveket Isten létezésére. Amikor Istenről beszélünk, meg kell fontolnunk a különbségeket az anyagi világban lévő dolgok természete és annak természete között, akinek létezése ezeken túlmutat. A tudományok az emberi érdeklődésnek csak azon tárgyköröit tudják vizsgálni és következtetéseket levonni, amelyek a körülöttünk és bennünk élő világmindenség keretein belül vannak. A helyes istenfogalom Istent minden létezés forrásának tekinti. Nem helyezhetjük őt a mi világunk korlátai közé, hiszen Ő teremtette azt, és Ő határozta meg a korlátait is. Így azok az emberek, akik Isten létezésére csupán tudományos úton keresik a bizonyítékot, soha nem fognak határozott választ kapni, bár a tudomány inkább a teizmust (istenhit) fogja alátámasztani, mintsem a materializmust.

2.3. Talán úgy véled: „Akkor hinnék Istenben, ha megmutatná magát nekem.” Miért vagy biztos abban, hogy akkor bizonyára hinnél? Ha valaki nem akar valamit elfogadni, a legvilágosabb jel sem győzi meg. Szemléltetésként: mindenki megtapasztalhatta, hogy az ember megtagadhatja az igazságot. Ha valaki legalább egyszer hazudott az életében, - és ki mondhatja, hogy sohasem – akkor egyszer már megtagadta az általa megismert igazságot, legalábbis abban a konkrét helyzetben. Így tehát lehetséges az, hogy valaki látja, mi a helyes, de nem fogadja el azt. Nem elegendő, hogy az igazságot Isten kinyilatkoztatta, a személyes elfogadás is szükséges.

Ha a Mindenható megmutatná magát minden erejével és hatalmával, az ember rákényszerülne arra, hogy higgyen benne. Az ember többé nem lenne szabad arra, hogy maga döntsön, Isten parancsolatai szerint akarja-e vezetni az életét.

Másrészről ebben az írásban azt próbáljuk megmutatni, hogy a valóságban Isten már megmutatta magát minden embernek, sőt különböző módokon is. Kész még többet is feltárni, ha megvan rá a nyitottság és befogadókészség.

„Csak kétféleképpen élheted az életed. Az egyikben semmi sem csoda. A másikban mintha minden csoda volna.” (Albert Einstein)

2.4. Sokan a „gonosz problémája” miatt nem hisznek Istenben, mondván: „Ha létezik egy mindenható és jószágos Isten, miért létezik még a rossz és a szenvedés?”

Ennek a témának részletes kifejtése meghaladja jelen írás kereteit, de kiindulópontként könnyen beláthatjuk, hogy sok esetben a gonoszság és szenvedés gyökere a világunkban élő emberek gonosz döntéseiben rejlik. A

keresztény felfogás szerint Isten soha semmi rosszat nem akart az embereknek, jó világot teremtett, amelyben az embernek akarati szabadságot adott. Isten tiszteli az embert és az ő méltóságát, így az emberek rossz döntéseit is elfogadja. Az ember nem lenne igazán szabad, ha cselekedeteit Isten csak részben fogadná el, mondjuk csak a jókat, mert ezek nem okoznak szenvedést. Ily módon Isten megengedi a rosszat, nem teszi azt lehetetlenné, hiszen azzal az embert mozgatható bábfigurává alacsonyítaná. A valóság az, hogy az ember gyakran nem jóra használja a szabadságát, az emberek nem gondolnak másokra, hanem magukra. Sok szenvedés elkerülhető lenne, ha az emberek segítenék egymást, és a „szerezd felebarátodat, mint önmagadat” alapelv szerint élnének. Sok betegség oka a felelőtlenségben van. Még ha ez nem is mindig elég nyilvánvaló, az emberek sokféle módon befolyásolják egymást.

De vannak más jellegű problémák, viharok, árvizek, földrengések, amelyeket nem közvetlenül emberek okoznak, és sok szenvedéshez vezetnek. Ezzel kapcsolatban tudatában kell lennünk annak, hogy az ember intelligenciával és sok képességgel van felruházva, melyek segítségével lehetnek abban, hogy megóvja magát ilyen természeti jelenségek rossz következményétől. Tudásunk célszerű alkalmazása, és nem főként a személyes érdekek keresése, sok esetben sokkalta jobban meg tudna oltalmazni minket, mint ahogyan ez manapság történik. Egy egyszerű kezdőlépés lenne, ha az emberek nem élnének veszélyes területeken.

Mindazonáltal el kell ismernünk, hogy ez valóban talán az emberi élet legnehezebb kérdése sokak számára. Együttérzéssel adózunk azoknak, akik azért teszik fel ezeket a kérdéseket, mert maguk is szenvednek. Másrésről a szenvedés az élet és a létezés értelmének mélyebb megértésére vezetheti őket, mivel kihívást jelent élete értelmének kutatására. Szenvedő emberek gyakran hamarabb jutnak annak tudatára, milyen jelentéktelenek az anyagi dolgok az egészséghez mérten, és jobb alapot próbálnak életük számára keresni.

3. NÉHÁNY JÓL ISMERT ÉRV MEGFOGALMAZÁSA

Aquinói Tamás a következő öt érvet használta. Ezek részletesen olvashatók írásaiban (Summa Theologica I:2:3; Cont. Gent., I, XIII.):

1. A „mozdulatlan mozgató”. A mozgás, ahogy az a természetben történik feltételez egy első mozdulatlan mozgatót (*primum movens immobile*), aki Isten. Különböző mozgatók végtelen sorára van szükségünk, ami nem logikus magyarázat.
2. Mindent valami okoz. Ha az univerzumban zajló események sorozatát követjük, és mindig keressük a megelőző okokat, akkor elkerülhetetlenül egy olyan első okozó létezésére kell következtetnünk, amely nem okozat.
3. Minden létező dolog a világban valamikor létrejött, és egyszer el fog múlni. Egyikük sem teljesen független más dolgoktól. Ezt nevezik esetlegességnek. A kontingens világmindenség magában rejt egy szükséges létező létét, aki Isten.
4. A tökéletesség különböző fokai csak egy abszolút tökéletességgel összehasonlítva értelmezhetők. Ez a tökéletesség Isten.
5. A világegyetemben megfigyelhető csodálatos rend és összhang bizonyítéka egy intelligens alkotó létének. Ez nem más, mint Isten, aki mindent célirányosan vezet. (Ezt teleológiai érvek is nevezik.)

Mind ezek és még néhány más érve is valójában nem egymástól független és elhatárolható érvek, hanem csupán különböző megfogalmazásai az általános oksági érveknek. Ez az érve azon alapszik, hogy a fent említett jelenségeket nem lehet kielégítően megmagyarázni anélkül, hogy elfogadnánk a létezésnek és cselekvésnek önmagában létező és önmagát indokló okát. Minden erre az érve okra mutat rá.

Az érvelés következő módjaival fogunk foglalkozni:

3.1. A létből vett érve

3.2 A célirányossági érve (másként: teleológiai érve)

3.3 Az emberi természetből vett érvek Isten létezésére

3.1. A létből vett érve

Első érve abból a legalapvetőbb megfigyelésből indul ki, hogy mi és a világegyetem létezik. Mi ennek az oka? Két különböző módon fogunk válaszolni, de válaszaink valójában ugyanazon a gondolatmeneten alapszanak.

3.1.1. A független létezés érve

Bevezetés

Amikor azt mondjuk: Isten, olyan lényt értünk alatta, akinek nincs kezdete és vége, és aki soha nem változik. Az Ő létezése teljesen független minden egyébtől. A következő szövegnek célja, hogy megmutassa: léteznie kell egy, a

fent említett jellemzőkkel bíró lénynek, ha világunknak van értelme. Mindezekkel még nem írtuk le Isten minden fontos tulajdonságát, ezek azonban mégis nagyon alapvetőek.

A létezés ajándék

A legközelebbi példa saját életünk. Egyszer megszülettünk, és egyszer meg fogunk halni. Élünk, de az életünk sok körülménytől függ. Nem mi döntöttük el, hogy éljünk, és azt sem dönthetjük el, hogy meg akarunk-e halni, vagy nem. Létezésünknek sok feltétele és külső oka van, más szóval: létezésünk nem foglalja magában okát is. Nem vagyunk függetlenek. Azt kérdezzük: „Miért létezek?”, és a választ magunkon kívül kell keresnünk. Hasonlóan van ez a világegyetem más létezőivel is. Sokuk esetében közvetlenül megfigyelhetjük kezdetüket és végüket: jönnek és eltávoznak, létrejönnek, keletkeznek és elmúlnak. Más dolgok esetében változékonyságukat figyelhetjük meg. Minden ami változik, alá van vetve a változásoknak, és nem teljesen független létezésében. Léte különböző szakaszokból áll, ezek jönnek-mennek, elkezdődnek és elmúlnak. Így azt figyeljük meg, hogy nem csak mi, de minden dolog a világmindenségben kívülről kapta létezését. Ez ajándék.

A világegyetem

Mikor a kisgyermek ismerkednek a dolgokkal, azt kérdezik: „Miért?”, „Honnan?”. Ha megpróbálunk választ adni, válaszukra újabb kérdések merülhetnek fel. Lehetetlen olyan választ találni, ami nem szül újabb kérdéseket. Előbb vagy utóbb feladjuk. Két lehetőségünk van. Létezik végső válasz, de az túl összetett, vagy végső válasz nem létezik a világegyetem keretein belül, mert azt kívülről hívták létre. A keresztények hiszik, hogy a második válasz az igaz, ezért gyakran az a vád éri őket, hogy az egyszerűbb megoldást választják. Ennek a hitnek nem az az alapja, hogy ez az egyszerűbb megoldás. Tény, hogy a világegyetem nem lehet több, mint az azt alkotó részek, ugyanúgy az emberiség sem több, mint az emberek összessége, akik alkotják. Ha a világegyetemben minden úgy kapta létezését, mint ajándékot, hogyan állíthatnánk valami mást róla? A világegyetem nem több, mint alkotóelemeinek összessége.

Ki az adományozó?

Hisszük, hogy a világegyetemet kívülről hívták létre, és létrehívója minden egyébtől független kell, hogy legyen. Változatlan, idő és tér fölött álló. A Biblia ilyenek írja le Istent.

Az Isten, aki teremtette a világot és mindazt, ami benne van, aki mennynek és földnek Ura, nem lakik emberkéz alkotta templomokban, nem szorul emberi kéz szolgálatára, mintha szükölködne valami nélkül: mivel ő ad mindenkinek életet, lehetetet és mindent. (Apostolok cselekedetei 17:24-25)

Én vagyok az Alfa és az Ómega, így szól az Úr Isten, aki van, és aki volt, és aki eljövendő: a Mindenható. (Jelenések 1:8)

Ezt mondja az Úr, Izráel királya és megváltója, a Seregek Ura: Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincs isten. (Ézsaiás 44:6)

3.1.2. Az általános okság érve (kontingencia)

A kauzalitás, vagy kielégítő ok elvének érvényessége az alapja a logikus gondolkodásnak, amire minden tudomány és emberi tudás épül. Ezért tekintjük a következőkben érvelésünk előtételének. Ez egyike a gondolkodás négy alaptörvényének, melyeket minden ember alkalmaz a mindennapi életben, még ha ez nem is tudatos számára. (A négy alapelv: az azonosság elve, ellentmondás elve, a kizárt középút és a kielégítő ok elve.)

Az alapelv azt mondja ki, hogy minden, ami létezik vagy megtörténik, kielégítő magyarázattal kell, hogy rendelkezzen vagy önmagában, vagy valami másban.

Elméletileg a létezés két kategóriáját tudnánk megkülönböztetni: az abszolút szükségszerű létezést, ami önmaga létezését magyarázza, valamint a kontingens létezést, amely csak egy magán kívül eső okkal magyarázható. Ha megpróbálunk magunk körül mindent besorolni ebbe a két csoportba, előbb vagy utóbb le kell vonnunk a következtetést, hogy a valóságban mindent a kontingens létezők csoportjába kell sorolnunk. Továbbá a levont következtetésünkkel kiterjesztjük alapelvünket a világegyetemre, mert ha azt állítjuk, hogy egy halmaz elemei kontingensek, akkor az egész halmaz is kontingens. Nem feltételezhetjük, hogy olyan elemek, amelyeknek csak kontingens tulajdonságokat tulajdonítunk, mivel egymással kapcsolatban vannak, abszolút tulajdonságokat adhatnak az általuk képzett halmaznak. Ezért, ha valaki azt feltételezi, hogy habár a világegyetem minden eleme kontingens, a világegyetem egésze mégis önmagát magyarázó, önmagában létező, azt kell mondanunk: állítása logikátlan, mert figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy csak olyan jellemzőket nevezünk abszolút tulajdonságoknak, melyek nem megelőző folyamatok vagy okok eredményei. Ebben az esetben a feltételezett „abszolút jelleg” függ az egyes kontingens elemek kapcsolatától. Következésképpen az egész, mely kontingens

elemekből áll, szintén kontingens kell, hogy legyen, ami azt jelenti, hogy a világmindenség létrejöttére rajta kívül eső megfelelő magyarázatot kell keresnünk.

William Ockham XIII. századi filozófus megfogalmazott egy alapvető elvet a tudományos kutatásban: ha valaki egy még meg nem magyarázott jelenséget vizsgál, a lehető legkevesebb előfeltételezést kell alkalmaznia, amennyi valóban nélkülözhetetlen.

Néhány ateista ezt az ötletet felhasználva arra a következtetésre jutott, hogy alaptalan Isten létezését feltételeznünk csupán azért, mert nem tudjuk megmagyarázni a világmindenség létezését és keletkezését. Azt gondolják sokkal ésszerűbb azt hinni, hogy a kozmosz önmagát indokló. Valójában éppen e miatt az alapelv miatt sokkal logikusabb és kézenfekvőbb egy transzcendens lény léteire következtetnünk, aki minden létezés forrása, és természetét tekintve tökéletes tulajdonságokkal bír. Ebből a feltevésből minden egyéb tulajdonságot le lehet vezetni inkább, mint hogy egymástól független, különféle abszolút jellemzőket tulajdonítsunk a világegyetemnek, mely megfigyelésünk szerint nem bír ezekkel a tulajdonságokkal. A világ elemeit vizsgálgatva a legkisebb jelét sem találjuk annak, hogy az abszolút vagy önmagát magyarázó tulajdonságokkal bírna. Valóban gyermetegebb dolog egy láthatatlan első ok létét feltételezni, mint láthatatlan abszolút jellemzők meglétét?

Miért nem ellentmondásos, hogy mindennek van egy megelőző oka, de mégis létezik egy nem okozott első okozó?

Amikor azt mondjuk, mindennek kell, hogy legyen megelőző oka, akkor a kontingens világunkban létező elemekre gondolunk. Az első okozóról azt állítjuk, hogy transzcendens. Ellentmondás akkor állna elő, ha azt mondanánk, hogy Isten egy, világunk immanens elemei közül. Következésképpen a világ létforrásának nem kell, hogy ugyanolyan tulajdonságai legyenek, mint a világnak.

Sok ember természetes módon, alapos filozófiai vagy teológiai érvelés nélkül jut el arra a gondolatra, hogy a világmindenség háttérében egy végső okozó áll. Számukra a kérdés csupán az, hogy minek nevezzék ezt, és sokszor nem lényeges a pontosabb válasz. Gyakran halljuk, hogy némelyek azt mondják: hívhatnánk, mondjuk Ősanyagnak, Atomnak, Abszolútnak, Ideának, Szellemnek, valakinek vagy valaminek. A javasolt fogalmak közül többről könnyű belátni, hogy azok helytelenek, éppen a használt fogalmak jelentése miatt. Példának okáért, amikor az „anyag” fogalmat használjuk, nem feledkezhetünk el tapasztalatunkról, miszerint minden, ami anyagi kontingens is, kontingens világunk elemei közé tartozik, ezért kell azt feltételeznünk, hogy az első okozó felsőbbrendű létezésének felsőbbrendű tulajdonságai kell, hogy legyenek, nem változó vagy múlandó, mint az anyag, az atomok vagy bármely más eleme az anyagi világnak.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy az emberek időnként túlságosan kiterjesztik az evolúció elméletének határait, valamint félreértik célját is. Az evolúciós elmélet nem tudja megmagyarázni a világ végső eredetét, hiszen vizsgált területe a létezők fejlődése, és nem pedig az, hogyan jött létre a létezés a nem-létezésből.

Mások, akik azt állítják, hogy a végső ok szellemi jellegű, mint az Abszolút, az Eszme, a Szellem, gyakran tagadják annak személy voltát.

Tapasztaljuk, hogy az ember szellemi természete intelligenciájában, szabad akaratában, szeretetre való képességében, önzetlen kapcsolatok építésének képességében nyilvánul meg. Mindezeket a tulajdonságokat beleértjük, amikor a „személy” fogalmát használjuk. Ha az imént említett alapelvből indulunk ki, mégpedig abból, hogy az abszolút és meghatározott okozó jellemzői nem lehetnek alacsonyabb rendűek, mint a kontingens elemeké, következetesen el kell ismernünk, hogy az abszolút és meghatározott okozónak magasabb szinten kell állnia, mint a személytelen létezés.

A személy fogalom félreérthető, ha annak hétköznapi jelentését vesszük. E fogalmat általában nem választjuk el az ember jellemző és meghatározott korlátjaitól. Az ember időben és térben él, teste van, korlátolt a kommunikációban és társai iránti szeretete kifejezésének képességében. Természetesen Isten nincs alárendelve ezeknek a korlátoknak. Ezért, amikor a „személy” fogalmat használjuk, olyan lényt értünk alatta, aki intelligens lényekkel személyes kapcsolatot képes létesíteni. Ennélfogva olyan valaki kell, hogy legyen, aki értelemmel, szabad akaráttal és öntudattal bír.

Így tehát egy intelligens és szabad Első Okozó, egy személyes Isten létezése, aki nem azonos az anyagi világgal és az emberi értelemmel, feltétlen szükségszerűség.

Minden olyan megközelítés, mely tagadja egy független és személyes teremtő létét, a világ létezését pedig belső okokkal magyarázza oly módon, hogy az anyagnak, a szellemnek vagy bármi másnak, ami a kontingens világban előfordul, önmagától való létezését tulajdonít, végső soron közvetett panteizmus különböző formáinak tekinthető. Ez a gondolkodásmód a fogalmak ellentmondásához vezet, mert összekeveri az okot az okozattal, a kontingenst az önmagában létezővel, a végest a végtelennel. Sok ember esetében ennek a gondolkodásmódnak a következménye lemondás és reménytelenség a világgal kapcsolatban, mert aki ezt hiszi, annak a gonoszságot és minden rosszat a világban örök és elkerülhetetlen szükségszerűségnek kell tartania. Ha az ember Istent valami

mással helyettesíti, elvesztheti saját emberi értékeit, mint például személyiségét, felelősségét, józan megfontolásait és helyes indítékait a jó magaviselethez.

Aki elfogadja egy személyes és szerető Isten létét, lehetőséget nyer arra, hogy felismerje a kiutat a lemondó és reménytelen gondolkodásmódból, mivel az említett negatívumok nem tartoznak hozzá Isten független és tökéletes természetéhez. Az embernek lehetősége nyílik megítélnie saját hozzájárulását a világ fejlődéséhez ahelyett, hogy a végső okozót tenné felelőssé.

3.2. A célirányossági érv (másként teleológiai érv)

Kant, jóllehet elutasította az Isten létét hagyományosan bizonyító érveket, egy korai művében elismeri:

„Ez az érv mindig rá fog szolgálni arra, hogy tisztelettel bánjanak vele. Ez a legősibb, a legvilágosabb és az emberi értelem számára leginkább megfelelő... Nem mondhatnánk semmit az ilyen irányú érvelés ésszerűsége és hasznossága ellen, sőt ellenkezőleg, szeretnénk ajánlani és támogatni azt.”

Ez az érv az emberek minden időben megértett, igen alapvető és nyilvánvaló megfigyelésén alapul.

1. A természetben rend és harmónia uralkodik

Bármerre nézünk azt látjuk, hogy egy nagyon összetett, jól illeszkedő elrendezés látható, és a világegyetemben minden olyan csodás módon történik, hogy nagyon barátságos környezetet biztosít harmonikus szerkezeteknek, az élet és az ember számára. Csodálatos egységet és összhangot tapasztalunk a természetben. Az egész világegyetem egy összetett rendszer, amely egymáshoz rendeződött és szorosan kapcsolódó részekből áll, amelyek pontos törvényeknek alárendelve, egymással kölcsönös függésben fejlődnek egy meghatározott cél irányában.

Túl hosszú lenne itt felsorolni azokat a területeket (még részletek elhagyásával is), ahol a tudomány világos bizonyítékait mutatja a szabályszerűségnek, rendnek és harmóniának. Vannak más könyvek, de inkább könyvtárak, melyek betöltik ezt a feladatot. Aki ezzel foglalkozik, fel fogja ismerni a rendet a távoli makrouniverzum minden részében, és a mikrovilág rejtélyes viselkedésében, a szerves és szervetlen anyag komplex szerkezeteiben, a sejtek világában, a biológiai folyamatokban, az állatok viselkedésében, a méhek táncában, az emberi szem szerkezetében vagy más szervek jól koordinált működésében.

Még ha valaki ellenkező irányból szemléli is a világot, és inkább diszharmóniát, tökéletlenséget, összeférhetetlenséget, a gonosz fizikai meglétét és a természeti katasztrófákat látja, vagy mások evolúciós szempontból azt a következtetést vonják le, hogy a természetet a túlélésért folytatott kegyetlen tusa uralja, és a fejlődés a gyenge elnyomásával lehetséges csak, a mérleg másik oldala még mindig többet nyom: a szabályszerűség, rend és harmónia nyilvánvalóan jelen van a világegyetemben, az élet és az ember még kemény körülmények között is a legjobb menedékre talál benne.

2. A világegyetem célirányosságát nem lehet sem a véletlennel, sem a természet törvényeivel magyarázni

A „véletlen” egyezések túl jól hangoltak ahhoz, hogy a „véletlennel” magyarázhatnánk azokat. A véletlen nem magyarázat, hanem a magyarázatról való lemondás. A természettudósok úgy magyarázzák a jelenségeket, hogy feltételezik: a hatásoknak vannak okozói. Általában nincsenek kétségek ennek az alapelvnek a felhasználásával kapcsolatban olyan jelenségek esetében, amelyekre az ember már talált valamilyen magyarázatot. Vannak azonban nehéz kérdések, amelyekre a tudomány még nem talált választ. Ha ezek összetett kérdések, miért kellene feladnunk a logikus következtetést, hogy ezeknek bonyolult magyarázata lehet, és nem fordítva: a véletlen vagy a káosz az elfogadott magyarázat, ami a legegyszerűbb?

Ad-e az evolúciós elmélet kielégítő magyarázatot?

Sokan azt állítják, hogy Isten helyett az evolúció elmélete adja meg a magyarázatot a világmindenség és az élet kifejlődésére. Van azonban sok komoly tudós, aki éppen az ellenkezőjéről tesz biznyságot. Még evolucionista szemmel nézve sem mutat a természet rendezetlenséget, hanem csodálatos tervszerűséget. Ez az őszinte tudóst alázatos csodálatra indítja, hogy minden ilyen jól hangoltan történt oly sok akadály ellenére, és a lépések közötti nagy hézagok ellenére lehetséges volt, hogy megjelenjen az élet, és az evolúció csúcán az ember lelkiismerettel, aki mindezeket a dolgokat csodálni képes. Nem bizonyítéka ez inkább egy felsőbbrendű intelligens tervezésnek?

Voltaire így folytatta William Paley megfogalmazását egy emberről, aki talált egy órát, és arra következtetett, hogy van órásmester is, aki azt készítette:

„Ha az óra bizonyítja egy órás létezését, az univerzum azonban nem bizonyítja egy nagy építész létezését, akkor elismerem, hogy bolond vagyok.”

Ha ma valaki egy automatizált üzemre bukkan, amelyben emberi beavatkozás nélkül készülnek az órák, nem fog-e mégis arra gondolni, hogy azt egy magasabb rendű intelligencia hozta létre? Ugyanúgy tudományos elméletek soha nem fogják azt kimutatni, hogy minden meg tudja magyarázni önmagát, hanem inkább azt fogják világosabbá tenni, hogy milyen csodálatos ez a világ, és minden jól illeszkedik, és ez megköveteli egy intelligensebb, világ feletti Teremtő létét.

A tény az, hogy az evolúciós elmélet, legalábbis jelen stádiumában, sem a célirányos fejlődésre nem tud magyarázatot adni, mert a magyarázatok sorában nagy űrök tátonganak, sem pedig a világmindenség, az élet, a fajok és az emberi szellem eredetére nem szolgál magyarázattal. Még ha sokan azt remélik is, hogy ez csak idő kérdése, és az emberiség megtalálja a magyarázatot mindenre, komoly okunk van kételkedni ebben. De ha találunk is kielégítő magyarázatot arra, hogy valami hogyan ment végbe, ez még nem jelenti azt, hogy ez magától történt. Még a legjobb tudományos magyarázatok, vagyis a legátfogóbb és általános elmélet sem magyarázná meg, miért éppen ilyenek a természet törvényei, és miért éppen ezeknek a folyamatoknak kell lejátszódnuk. A tudomány sok mindent képes megmagyarázni a világegyetemből, de nem ragadhat meg olyan kérdéseket, amelyek meghaladják korlátait.

3. Ezért a világmindenség célirányossága egy világleletti intelligens Tervező létevel magyarázható kielégítő módon az emberiség számára, akiben hihetünk, és nem hagy teret más magyarázat számára.

A természeti jelenségek nem bírnak intelligenciával, szándékos cselekvésükről sem beszélhetünk, ezért tervszerű folyamataikat csak egy szabad akaratú, bölcs lény irányításaként foghatjuk fel. Ez az érv önmagában nem bizonyítja a Teremtő végtelen voltát és tökéletességét, de annyit minden esetre megmutat, hogy a világ felett áll, és egy felsőbbrendű értelem, aki mindent egy bizonyos cél beteljesedése felé irányít. Valamit erről a célról is megtudhatunk, mégpedig, hogy minden úgy alakult, hogy értelemmel, szabad akaráttal és szeretetre való képességgel rendelkező emberek jöhessenek létre.

„Tudományt csak olyan emberek teremthetnek, akik mélyen át vannak itatva az igazság és megértés iránti vágygal. Ez az érzésforrás azonban a vallás szférájából ered. Hozzá tartozik ehhez annak a lehetőségébe vetett hit is, hogy a létező világ szabályai racionálisak, vagyis az értelem számára felfoghatóak. Nem tudok elképzelni egy igazi tudóst enélkül a mély hit nélkül. A helyzetet kifejezheti egy kép: a tudomány a vallás nélkül mozgásképtelen, a vallás a tudomány nélkül vak.” (Albert Einstein)

3.3 Az emberi természetből vett érvek Isten létezésére

A következő gondolatok a vitathatatlan létező valóságból, a mindannyiunk által megtapasztalt emberi természetünkből indulnak ki. Emlékeztetni szeretnénk a tényre, hogy valóban legmélyebb szándékaink és vágyódásaink magukban foglalnak egy végső célt, ami betöltheti azokat.

Az életet folyamatos keresésként éljük meg. Minden cél ebben a világban csak időleges megelégedettséget nyújthat. Ezt csak úgy magyarázhatjuk, ha elfogadjuk, hogy van egy végső cél, és annak elérése nélkül az ember nem lehet elégedett átmeneti megoldásokkal. Ezért keresésünk végső célja a világ határain túl van.

3.3.1. Az élet végső célja, boldogság – beteljesedés utáni vágy

Minden ember nap mint nap olyan dolgokért küzd, amiket fontosnak tart az életében. A fiatalok azért küzdenek, hogy eredményeket érjenek el tanulmányaikban, a felnőttek azért, hogy pénzt keressenek maguk és családjuk fenntartására. Sokan rengeteg energiát és időt fektetnek a tudományok fejlődésébe vagy a társadalom javának más területeken való szolgálatába. Önmagukban ezek jó dolgok, de mi ezeknek a végső értelme? Bár az emberek elégedettek lehetnek, ezek által az igények által időleges örömet találva bennük, mégsem találják meg ezekben a végső beteljesedést és biztonságot. Egy földrengés megsemmisítheti mindazt, amit az ember egész életében épített, egy szeretett családtag halála depresszióba kergethet valakit. Sok olyan eset van, amikor az ember arra kényszerül, hogy szembesüljön életének és a világi dolgoknak behatároltságával.

Van más életfelfogás is, ez azt hirdeti, hogy a szórakozás és az élvezet az élet valódi értelme. Minden őszinte ember felismerheti, hogy ez a gondolkodásmód és életvitel kiüresíti az embereket, és megfosztja őket attól, hogy képesek legyenek az élet valódi értékeit becsülni. Ez az ideológia melegágya a kicsapongásnak, erkölcsstelenségnek és agresszióknak. Következésképpen ez sem lehet az élet valódi értelme.

Mindenki szeretne szilárd alapot magáénak tudni, amire támaszkodhat. Mi lehet ez? Jézus Krisztus mondta:

Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsd megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják... (Máté 6:19)

Ha sokan nem is fogadják el őt Isten Fiaként, mégis beláthatják, hogy szavai nagyon is egybevágnek a valósággal. Milyen sokan lettek öngyilkosok, akik nagy vagyonnal vagy elismertséggel rendelkeztek? Milyen sokan lettek emberi roncsokká, akik emberekbe vetették a bizalmukat és csalódniuk kellett? Mit fedezhet fel az ember a világban, ami teljes biztonságot nyújthatna számára? Ki tud kielégítő választ adni az emberiség legnagyobb kérdéseire? Jézus ekképp fejezi be:

...hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem emésztí meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki, és nem lopják el... De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek. (Máté 6:19-34)

Minden embernek van bizonyos igénye arra, hogy megtalálja az élete értelmét, a boldogságot és szeretetet. Bár sokan megpróbálják elfojtani ezt az igényt, mégis úgy tűnik, hogy az emberi nem keresi a beteljesedést, és akik elvették céljukat, önmagukba merülnek. **Tehát a teljesség utáni vágy természetes emberi szükséglet, de annak megtalálása logikailag és gyakorlatilag lehetetlen, ha nem létezik valami vagy valaki, aki magában birtokolja azt.** Mivel amennyire tudjuk, az ember a legmagasabb szinten álló lény az univerzumban, logikai alapon előre kizárhatjuk, hogy a teljesség utáni sóvárgása valaha is kielégíthető lenne pusztán anyagi dolgokkal, hisz ezek alacsonyabb szinten állnak. Természetesen az ember találhat örömet más emberben, vagy anyagi természetű dolgokban is, de ez az öröm természetéből eredően csak részleges és időleges, és a teljesség kutatása ezekben önámítás és illúzió. Az ember nem képes betölteni a másik embert teljesen, hiszen ugyanazon a szinten állnak, és ugyanazon szükségletekkel tusáznak. Így egy, az emberek felett álló lény, aki szükségleteinket betöltheti, létszükséglet.

3.3.2. Az ember alapvető igénye a szeretetkapcsolatra

A perszonalisztikus filozófia szerint (pl. Martin Buber) az ember alapszükséglete a kapcsolat: nyitottság és kölcsönös szeretet másokkal. A szeretet személyiségünk lényegének legmélyebb megnyilvánulása. Az ember természeténél fogva társas lény. Ezért emberi természetünk minden lehetősége csak úgy valósítható meg, ha magunkat nem pusztán személyes vonatkozásban, hanem korlátainkat áttörve mások között elfoglalt helyünkön vizsgáljuk. Ez azt jelenti, hogy személyes lényünk megvalósulásához, megnyitásához és beteljesítéséhez elengedhetetlen az Én és Te közötti kapcsolat. Főként az, hogy szükségünk van másokra, és odaadásunk másokért formálhatja bennünk a felelősségtudatot, valamint önmagunk és mások helyes megítélését. Csak más személyekhez viszonyulva tudunk eljutni önreflexióra, önrendelkezésre, öntudatra és ezek által felelősségtudatra. Mivel az embernek szüksége, hogy közösségben legyen, személyiségének tökéletesítésében a legfőbb akadály az önteltség, a magába vonulás. Az önzés csak látszólag szolgálja az egyén érdekét, mert az a személy, aki nem veszi tekintetbe mások szükségleteit, aki nem kész áldozathozatalra, lemondásra másokért, vagy bizalmatlan másokkal, elszigeteli önmagát a közösségtől, az éppen attól zárja el magát, amire vágyik: hogy saját maga számára beteljesedést találjon. Az ember, aki önmagának él, vagy uralkodni akar mások felett, nem lehet szabad. Csak mások szolgálata tehet szabaddá. Csak az odaadásban lehet elégedett az ember életével és megvalósításával.

Az ember korlátai azonban mindig szeme előtt vannak: nem adhat, és nem is kaphat tökéletes szeretetet. Az a szeretet, amit egy másik személytől kaphatunk véget fog érni, amikor elveszítjük azt a személyt. Ezért az ember természetes igényét arra, hogy örök szeretetet kapjon, csak egy örök és tökéletes lény töltheti be, aki a szeretet kimeríthetetlen forrása.

Amikor az ember vágyakozása a tökéletes szeretetre beteljesedik, ő maga is birtokolni fogja a forrást, amelyből képes lesz szeretetet adni másoknak. Mindenki megtapasztalhatja, hogy saját erejéből nem tudja egy másik személy igényeit tökéletesen betölteni, mert a másik szükségletei meghaladják egy ember korlátait. Helyes kapcsolat egy másik személlyel csak teljes természetének, és minden szükségletének figyelembevételével lehetséges, ami gyakran meghaladja az egyén képességeit. Az embernek úgy kell tekintenie a másik személyre, hogy ne csak a saját boldogságának eszközét lássa benne, hanem teljes valóját, olyan lényt, aki igényli a tökéletes szeretetet. Ily módon az ember természetes vágyakozása a szeretetkapcsolatra nem tölthető be egy abszolút forrás nélkül, aki Isten.

3.3.3. Az igazságosság utáni vágy

Mindenkinek van természetes igazságérzete. Ez könnyen belátható abból a tényből, hogy az „ellenségek” rossz tetteit szigorúan elítélik. Az emberek általában sokkal érzékenyebbek „ellenségeikkel” szemben, mint saját magukkal. Vágyunk arra, hogy az emberek igazságos bánásmódban részesüljenek, ennek megfelelően az énközpontú személyek arra vágnak, hogy legalább velük igazságosan bánjanak.

Mai evolucionisták ezt a jelenséget emberi lények együttélésének eredményeként próbálják magyarázni, mert a közösség számára előnyös az igazságosság. Először is az igazságérzet nem fejlődhet csak úgy egyszerűen, nincs belőle több vagy kevesebb. Nem tűnik értelmesnek az a gondolat, hogy az emberiség egy korai időszakában elhatározta, hogy igazságos lesz, és ennek következményeként ez átadódott az utódoknak. Ez a képesség nem

örökletes. Minden egyén dönt arról, hogy igazságos lesz-e. Másrésről az igazságosság nem azt kérdi, hogy előnyös-e ön maga vagy mások számára. Az igazságos cselekedetet következményétől függetlenül viszik végbe. Hogyan elégülhet ki az igazságosság iránti vágyunk?

Világunkban mindig sok igazságtalanság volt, nem reális azt gondolni, hogy ez teljesen meg fog változni. Továbbá nem vagyunk elégedettek részleges igazságossággal, mint amiért az emberek, némely politikusok, humanisták és vallásos emberek küzdenek. Valódi, mindent átfogó, mindenkire érvényes igazságosság nem található ezen a világon.

Így, az igazságosság utáni vágyunk csupán az emberiségre jellemző értelmetlenség-e, vagy egy természetfeletti lényre mutat, aki ezt örökre biztosítani tudja nekünk?

3.3.4. Szépség és harmónia

Ha az univerzum és benne az ember létrejöttének oka csak rendkívül ritkán előforduló események sorozata, honnan ered akkor a szépség és harmónia? Miért vannak az embereknek olyan tulajdonságai, amelyek teljesen haszontalanok a túlélés és fajfenntartás szempontjából? Honnak erednek a művészi hajlamok, a költészet, az irodalom, a zene? Ha az élet csupán a túlélésért folytatott kegyetlen tusa, honnan származnak ezek az értékek, és miért maradtak fenn?

Volt egy gyermek, aki szeretett festeni, és valóban szépen festett. Egy alkalommal szobájában ült, és elkezdett festeni egy csodálatos tájképet. Miután sok órát ült az eszközeivel, elfáradt és kiment. Felpillantott az égre és a fákra, és önkéntelenül elkiáltotta magát: „Ó, ezek sokkal szebbek, mint amit én festettem, és mint amit valaha is képes leszek festeni! De ki festette ezeket?”

Az ember természetes módon vágyik a szépre, ami a tökéletest, ideálist tükrözi vissza. Az szép, ami megközelíti az ideálist, vagy magát a tökéletest. Az arányok, vonalak, színek, hangok ritmusa általában nem bír biológiai vagy anyagi értékkel. Még ha összekapcsolható is azzal, más okból szeretjük. Örömmünk van szép dolgok szemlélésében, mert közelebb visznek a végtelen szépséghez, ami után vágyunk, és amit szeretünk. Szeretjük látni a hullámzó tengert, a magas hegyeket, mert ezek a nagyszerűsége, végtelensége és dicsősége emlékeztetnek. Így a szépség vonzereje egy végtelen forráshoz vezet minket, a tökéletességhez, amely be tudja tölteni ilyen irányú vágyódásainkat.

Egy illusztráció a szépség szeretetét illetően, amely hozzátartozik az ember természetéhez:

1960-ban a Ralph Solecki (Columbia Egyetem) vezette expedíció az észak-iraki csipkézett Zagros hegységben egy 60 000 évvel ezelőtt elhunyt, idős neandervölgyi ember maradványait tárta fel a Shanidar barlangban. Temetése különleges módon történt: Egy ágyban feküdt fás zsurlókötegekkel. Cickafark, mályvarózsa, aggófű, fűtös gyöngyike, búzavirág és egyéb virágkoszorúk voltak a fás zsurlókötegek ágas-bogas szárai közé szőve. Erről a „virágtemetésről” így írt Solecki: „Egyszerre csak rá kell jönnünk, hogy az emberiség egyetemessége és a szépség szeretete felülmúlják a mi fajunk határait. Többé nem vitathatjuk: az ősember az emberi érzések és tapasztalatok teljes skálájával rendelkezett.” (Science 190/1975) Itt megjegyezzük, hogy tudományosan vitatott, vajon a Neandervölgyi ember egy külön faj vagy a Homo Sapiens egy al-faja.

3.3.5. Erkölcs (A lelkiismeretből vett érv)

Miért létezik erkölcs, miért van az emberben alapvető vágyódás a jóra, és miért van lelkiismeret?

1. Létezik objektív erkölcsi törvény

Még ha némelyek nincsenek is tudatában, vagy nem ismerik el egy univerzális erkölcsi törvény meglétét, általában mindenki egyetért néhány erkölcsi alapelv tekintetében, melyekre egyénként és közösségként is szükségünk van az életben.

Igaz, hogy mindig léteztek különbségek az erkölcsi alapelvek tekintetében, de ezek az eltérések mindig kisebbek voltak, mint az egyezés. Ha valaki összeveti különböző korszakok és népek kultúráinak erkölcsi tanításait, látni fogja a nagy egyezést azok között és a mi erkölcsi előírásaink között.

C. S. Lewis bizonyítja Az ember kiirtása című könyvében, hogy az ókori egyiptomiak, babiloniak, hinduk, kínaiak, görögök és rómaiak nagyon hasonló erkölcsstannal rendelkeztek. Sehol sem voltak tiszteletre méltóak az árulók, csalók, szélhámosok vagy az önző emberek. Különbségek vannak a különböző kultúrák között a tekintetben például, hogy hány felesége lehet egy férfinak hivatalosan, de egyetlen kultúra sem magasztalta a házasságtörést, és nem tekintette erénynek más feleségének elvételét. Sehol sem volt megengedett valakit ok nélkül megölni, még kannibálok között sem, hisz' nekik is vannak törvényeik, és nem ölnek meg bárkit, akit csak akarnak. Az igaz, hogy a nációk legfőbb céljuknak tekintették néhány más nemzet kiirtását, ez azonban nem jelenti azt, hogy ez is a természeti törvény része lehet. Éppen az a tény, hogy bíráljuk őket mutatja, hogy van felsőbb igazság ebben a kérdésben, aminek mindenki alá van rendelve, és az alapján mindenkit meg lehet ítélni.

Vizsgáljuk meg e belső törvény fejlődését egy egyén élete során. A lelkiismeret fejlődésének valósága az egyén életében megfigyelhető gyermekkorától fogva. Sok tényező befolyásolja ezt a változást, de a legfontosabb ezek közül a személyes döntések hatása. Az ember megtagadhatja lelkiismeretét, és minden ilyen döntés hatással van belső törvényére. Ezek befolyásolják lelkiismeretünk minden döntését a tekintetben, hogy mire és milyen mértékben figyelmeztessen. Ez a fő oka az emberek erkölcsi ítélőképességében tapasztalható különbségeknek. Az azonban, hogy a személyes döntéseknek formáló hatásuk van, nem cáfolja lelkiismeretünk közös kiindulópontját és tisztaságát. Ezt pedig az erkölcs objektív törvénye határozza meg.

Mindenki megtapasztalja e belső törvény kötelező jellegét. Még ha az ember nem is igazodik hozzá, tudja, hogy „így kell”, „az lenne jó”, „jó lett volna”. Ezeknek a belső figyelmeztetéseknek felsőbbrendű tekintélye van, mert ha nem is szeretem, mégis szembesülnöm kell üzenetével. Lelkiismeretünk mindig hallatja megítélését cselekvésünk előtt, alatt és után is, minket vádolva, vagy éppen felmentve. Feltétel nélküli, kötelező jellege nevelő célzatú. Az a feladata, hogy helytelen indítékaink és döntéseink által bekövetkező szubjektív elhajlásainkat korrigálja, és visszatérjen minket az objektív és legfelső jó tisztaságához. Ez azt jelenti, még ha az egyéni lelkiismeret változik is az idő folyamán, eredete felismerhető abból a feladatából, hogy az embereket visszavezeti a felettük álló abszolút igazsághoz és objektivitáshoz.

2. Mi lehet az objektív erkölcsi törvény forrása?

Lehet a lelkiismeret csupán társadalmi nevelés, vagy környezeti befolyás eredménye? Ha a lelkiismeret pusztán e külső hatások terméke, akkor a legerősebb befolyás, nevezetesen a szülők élete lenne mindig, ami szükségképpen meghatározza a gyermek erkölcsi irányultságát. Gyilkos szülők gyermeke azonban nem lesz feltétlenül gyilkossá. Szerencsére a modern társadalom fiataljai között is akadnak olyanok, akik nem lesznek áldozatává korunk által felkínált különféle erkölcstelenségeknek, hanem megpróbálnak elmenekülni ezektől. Ez nem lenne lehetséges, ha lelkiismeretüket a mindenkori társadalom hozná létre. Ezért gondoljuk, hogy bár ezek a tényezők valóban befolyásolják a lelkiismeret alakulását, azonban az ilyen fajta magyarázatok egy összetett kérdés leegyszerűsítései.

Nem akarunk e helyen foglalkozni azzal a materialista javaslattal, hogy a lelkiismeret evolúció útján jött volna létre. Legyen elég itt utalnunk Nobel-díjas tudósok véleményére az emberi lelkiismeret és szellemi magatartás, valamint az állatvilág legmagasabb szintű ösztönkombinációi közötti szakadékról. Mivel a különbség nem csupán ugyanazon tulajdonságok fejlettségi szintjének kérdése, hanem egyedi és új minőségekről van szó, a lelkiismeret eredetére vonatkozó kérdésre a válasz másutt található. Összegyűjtöttünk néhány idézetet e terület elismert kutatóitól. Lásd: [Tudósok az emberi szellemről](#).

Ha az objektív erkölcsi törvény sem nem evolúciós folyamatok eredménye, sem nem magyarázható személyes vagy kollektív pszichikai hatással, akkor forrása világunkon kívüli. Ez a felsőbb törvényalkotó olyan valaki, akinek a természete tökéletes összhangban van az általa adott törvényekkel. Ezt a tökéletes, felsőbbrendű és személyes törvényalkotót nevezzük Istennek.

3. Más, erkölcsön alapuló érvek

Kant életének késői szakaszában elutasította a hagyományos bizonyítékokat, és úgy vélte, hogy Isten léte és a lélek halhatatlansága a hit tárgyköréhez tartozik, és nem az érteleméhez, mert az utóbbi, mint állítja az érzékelésre korlátozódik. Minden érvet elutasított, csak az erkölcsiség érvét fogadta el, de azt sem a fentebb kifejtett formában. Így érvelt: minden ember célja a tökéletes boldogság, és mindenkinek a legfelsőbb jót (summum bonum) kell keresnie engedelmeskedve az erkölcsi törvényeknek. A korlátolt ember azonban nem tud arányos boldogságot elérni az erkölcsösségre törekvésével, ezért léteznie kell egy tökéletes Istennek, aki beteljesedéssel jutalmaz majd meg minket a halál után.

„A kárhózatból vett érv”, melyet Peter Berger Rumour of Angels című művében fejt ki, tulajdonképpen az erkölcsből vett érv negatív változata. Ötlete elgondolkodtató, még ha nem is erős érv, mert előfeltételez egy pozitív beállítottságot, mely szerint mindenkinek meg kell kapnia azt, amire rászolgált. Abból a tényből indul ki, hogy némely szörnyen rossz cselekedet, mint a rabszolgatartás, népiirtás, holokauszt olyan mértéktelenül gonoszak, hogy azok nem csak földi büntetést érdemelnek, hanem egy természetfeletti kárhózatot, másként nem lenne igazságosság.

3.3.6. Az emberi akarat szabadsága

Az akarat szabadsága olyan cselekedetek véghezvitelét jelenti, amelyeket az ember saját megítélése alapján a legcélravezetőbbnek tart, saját felelősségtudatának minden külső erőhatás nélkül engedelmeskedve. Ebből következően az ember gondolatainak és döntéseinek szabadsága nem lehet semmilyen erkölcsi, biológiai, kémiai vagy fizikai törvény által meghatározott, sem nem írható le képlettel. Az ember mindig tudatosan mérlegelheti a választást a cselekvés számos lehetősége között, míg az anyag mindig rá jellemző minőség szerint viselkedik. Az ember képes alakítani saját magát döntései által, tudja fejleszteni a képességeit, lehetősége van döntenie az

ösztönei, hajlamai és tulajdonságai ellenében. Sőt, mi több, az anyagi világot is képes uralma alá hajtani értelme által, mind jó, mind rossz irányba. Képes beavatkozni a természet törvényeibe, bár időnként súlyos következmények árán. Mindezek kifejezetten mutatják, hogy az emberi intelligencia és akarat jellemzői szöges ellentétben állnak az anyag tulajdonságaival. Így nyilvánvaló, hogy az akarati szabadság létrejöttének oka nem lehet az anyagban, ami képtelen magától értelmes és céltudatos módon cselekedni. Az intelligencia és akarat ereztetőjének szintén rendelkeznie kell ezekkel a tulajdonságokkal, és képesnek kell lennie továbbadni ezeket. Ez magában foglalja, hogy az ok, amely az intelligenciát és az akarati szabadságot adta – és birtokolja is – maga is személy kell, hogy legyen, hiszen ezek a jellemzők tudatot feltételeznek, és csak személyhez kötődhetnek.

3.3.7. Az emberi szellem dinamizmusa (a végtelen utáni vágy)

A tudatos jelenségek az állatok esetében mindig az adott időben lezajló belső vagy külső információk termékei. Az emberi öntudatot nem csupán ösztönök és külső információk ösztönzik, és ezt láthatjuk számos szellemi tevékenységből. Az állatok élete és érdeke létezésük határában belül teljes és meghatározott.

Az emberi élet megvalósulását tudásunk és törekvésünk korlátlan nyitottsága és szabadsága jellemzi.

Az ember nem csak a maga mindennapi élete iránt nyitott, hanem feltesz alapvető kérdéseket létezésének eredetével és végső céljával kapcsolatban: „Ki vagyok én? Honnan jövök? Hová tartok? Hol a helyem a környező világban?”. Továbbá a teljes léttel kapcsolatban is vannak kérdései: „Mi a világ? Honnan ered? Mi az igazság? Hogyan ismerhetem meg? Mi a létezés végső értelme?”. Az ilyen és hasonló kérdések azt mutatják, hogy az emberi értelem a végtelen létezés teljességének megértésére törekszik. Az értelem túllép az érzékeken, fogalmakon, és a teljes létezés akarja megragadni. Az ember személyisége magában hordozza a vágyat, hogy túllépjen a tér és idő korlátjain. Az emberi szellem nem csupán a tér és idő jelen pontjával van kapcsolatban. Az emberek szellemükben (gondolatokban) az idő és tér bármely pontján lehetnek, ami mutatja, hogy értelmünk nem kötődik az anyaghoz. Az ember szellemi aktivitása és intellektuális irányultsága, valamint motiváltsága túlmutatnak a véges világon, és a végtelen és teljes valóságra irányulnak.

Az ember ezen természetes képességének és törekvésének kell, hogy legyen tárgya a valóság érzéki megtapasztalásán túl. Különben ez a végtelen iránti vágy alaptalan lenne. Hogyan ismerhetné fel az ember a végelességet és tökéletlenséget, ha végtelen és tökéletes nem létezne?

3.3.8. A halhatatlanság utáni vágy

„Az élet egy nagy meglepetés. Nem látom, a halál miért ne lenne egy még nagyobb.” (Vladimir Nabokov)

Az ember az egyetlen élőlény, aki tudatában van halálának.

A halhatatlanság utáni vágy legalább olyan ősi, mint az emberi civilizáció. Már a legkorábbi kultúrákban láthatjuk, hogy az emberek felkészítették és ellátták halottaikat a túlvilági élethez. A különböző törzseknek és nemzeteknek különböző temetési szokásaik voltak, de általában mindegyikük tükrözött valamilyen hitet a túlvilági életben. Ez azt mutatja, hogy a halál utáni élet hite olyan szorosan kötődik az ember természetéhez, hogy azt vélhetjük, ennek a ténynek van valós alapja. Az a tény, hogy napjainkban sok ember olyan könnyen elfogadja a megsemmisülés gondolatát, gyakran inkább a gondolkodás hiányát mutatja, mint mély meggyőződést. Ha elfogadjuk, hogy az emberi szellem halhatatlan, akkor nem lehet evolúciós folyamat eredménye (amely csak múlt dolgokat hozott létre), hanem ez a tény egy örök teremtőt feltételez.

3.3.9. Az egyetemes egyetértésből vett érv

Valaminemű felsőbb tekintély létezésének gondolata – azaz a vallásosság – bizonyíthatóan mindenütt jelen volt a földkerekségen az emberiség történelmének egész folyamán, évezredek át a legősibb időktől napjainkig. Az emberek Istenbe vetett hitét nem lehetett cáfolni vagy eltörölni számos szélsőséges társadalmi, kulturális és ideológiai változással sem. Hogyan volt képes fennmaradni egy teljességgel alaptalan és valótlan feltételezés mindezen változások ellenére?

Igaz, hogy mindig voltak különféle eltorzult vallásos hiedelmek és babonák. Sok különböző nép fogadta el a politeizmust, dualizmust, panteizmust vagy valamilyen másfajta téves felfogást. De ez a tény sem teszi érvünket semmissé, mert az egyetemes egyetértés alatt nem az emberek istenfelfogását értjük, hanem az általános elfogadását egy felsőbbrendű lénynek vagy lényeknek, akitől az anyagi világ és maga az ember is függ. Ha az emberek gyakran eltorzították is felismeréseiket, hitük igazságának közös magvát nem magyarázhatjuk másként, mint annak eredményeként, ahogyan a természetes emberi értelem következtetéseket von le a létező bizonyítékokból.

Sok magyarázat létezik a vallás egyetemes voltáról és eredetéről, de az antropológusok és vallásfilozófusok is elismerik az emberiség fent említett egységét. Mi több, jó számmal léteznek pozitív érvek annak az elméletnek alátámasztására, hogy az emberiség első vallása monoteizmus volt, és a történelem folyamán ez fejlődés helyett eltorzult. Ha sok esetben nagyon elhomályosult is, az eredeti igazság magva nem szűnt meg teljesen.

Az ateizmusról nem mondhatjuk el ugyanezt. A történelem bizonyítja, hogy az ateista filozófia modern vívmány, és nem a normális emberi társadalom jellegzetessége, hanem inkább viszonylag kevés ember abnormális reakciója. Jelen formája szorosan összefügg – az utóbbi évszázad modern tudományának köszönhetően - az emberi ismeretek hirtelen és intenzív fejlődésével. Bár a tudományok valóban sokat fejlődtek, őszintén el kell ismernünk, hogy az élet legnagyobb kérdései még megválaszolatlanok. Több ókori úgynevezett ateista írásból láthatjuk, hogy ők inkább a vallásokkal való visszaélések és a racionalitás elutasítása ellen voltak, mint valamiféle istenség létezése ellen. Néhány esetben ezt a nonkonformisták tiszteletre méltó erényének is tekinthetjük, akik nem osztották a tömeg álláspontját csak azért, mert ők képviselik a többséget. Persze csak akkor, ha hozzászólásuk megalapozott, és van valamilyen magasabb célja, mint például az igazság feltárása, vagy egy jobb élet felmutatása. Nem ez a helyzet azonban az ateizmussal, ahol sok példa inkább az ellenkezőjét mutatja. Ezért a vallásnak sem az ókori, sem a modern ellenzői nem tudják kiirtani a hitet, amely oly mélyen meggyökerezett az emberi szívben.

3.3.10. Mit mondanak tudósok az emberi szellemről? Lehet-e az emberi szellem pusztán az anyag evolúciójának terméke?

Thomas Henry Huxley, Darwin barátja 1863-ban a következőt írta:

„Senki sincs nálam jobban meggyőződve az ember és az értelemmel nem rendelkező élőlények közti óriási szakadékról, ... mert egyedül az ember rendelkezik az érthető és racionális beszéd csodálatos képességével (és) ... kiemelkedve áll azon, mint egy hegycsúcson, jóval felette szerény társainak, átalakulva nyers természetéből, itt-ott visszatükrözve az igazság végtelen forrásának egy sugarát.“

Számos materialista tudós megkísérli a legmagasabb szintű szellemi folyamatokat, beleértve az öntudatot és tudatosságot is, mint biokémiai reakciók végtermékét megmagyarázni. Őket redukcionista hívják, mivel a teljes valóságot az anyagi folyamatok szintjére egyszerűsítik. Vannak azonban más tudományos szakértők, akik nem ebbe a csoportba tartoznak, akik a tudomány korlátaival tisztában vannak, valamint „*az emberi én csodájával, misztériumával, szellemi értékeivel, kreativitásával és egyediségével mindannyiunkban*”, mint John C. Eccles, a Nobel-díjas neurológus tudós. Ő elutasítja a materialista redukcionizmust, és együttműködve a filozófus Sir Karl Popper-rel a dualista-interakciós elméletet vallja. E szerint az ész irányítja az agyat, miközben mindkettő szoros kölcsönhatásban áll egymással.

„...az antrópikus elv új dimenziót ér el azáltal, hogy mindannyian egyedi, öntudattal rendelkező lényé válunk. Ez a természetfelettség volt mindig is életművem hajtóereje, ami abban a törekvésben csúcsonyult ki, hogy megértsem az agy működését, és az értelem-agy problémát tudományosan mutathassam be. Azon az állásponton vagyok, hogy az emberi misztériumot hihetetlenül lealacsonyítja a tudományos redukcionizmus, a materializmus azon állításával, hogy a szellemi világban minden neuronális (idegsejti/idegrendszeri) tevékenységre vezethető vissza. Ezt a hitet babonának kell nevezni. (John C. Eccles, *Evolution of the Brain, Creation of the Self*, Routledge, 1989, p. 241.)

Nem lát feszültséget tudományos életműve és a szellemi valóság létezése között, ami megközelíthetetlen a tudomány számára.

„Mivel a materialista megoldások nem képesek megmagyarázni az általunk tapasztalt egyediséget, kénytelen vagyok az Én, ill. a Lélek egyediségét egy természetfeletti szellemi teremtésnek tulajdonítani. Teológiai fogalmakban adva meg a magyarázatot: minden Lélek egy új Isteni teremtés...“ (*Evolution of the Brain (Az agy evolúciója)* 237. o.)

„Azt a következtetést kell levonnunk, hogy a biológiai evolúció túllép saját határain, amikor biztosítja az alapot, az emberi agyat olyan öntudatos lények számára, akik természetüknél fogva keresik a reményt, és kutatják az értelmet a szeretet, igazság és szépség kérdéseiben.“ (*Evolution of the Brain*, p. 243)

„Én itt szeretném kifejezésre juttatni azon törekvésemet, hogy szeretnék mély alázattal megérteni egy ÉN-t, saját ÉN-emet mint megismerő lényt. Abban a reményben teszem ezt, hogy az emberi ÉN-ek felfedeznek egy átformaló hitet ennek a csodálatos kalandnak az értelmében és jelentőségében, amely

mindnyájunknak megadatott ezen a mi tökéletes Földünkön; mindannyiunknak, akik csodálatos aggyal rendelkezünk, ami a miénk, hogy irányítsuk és használjuk arra, hogy emlékezzünk, alkossunk és szeressünk más emberi ÉN-eket.” (How the Self controls Its Brain p. 180-181)

John Eccles véleménye a halálról:

„a test és az agy halálát tarthatjuk kettős létezésünk megszűnésének. Remélhetőleg a megszabadult lélek olyan jövőre talál majd, aminek értelme mélyebb, élményei elbűvölőbbek, talán egy megújult testi létformában ...összhangban a hagyományos keresztény tanítással.” (Az agy evolúciója)

Mi a tudat? Ha ez semmi más, csak kémia, néhány molekuláris szerkezet működése az agyban, akkor ki az az „én”, aki érzékeli a valóságot? John Searle modern filozófus a következőt írja:

„Tudatában vagyok annak, hogy tudatos lény vagyok. Sokféle megdöbbentő dolgot fedezhetnénk fel önmagunkról és viselkedésünkről, de nem fedezhetjük fel azt, hogy nincs értelmünk, és hogy nincsenek tudatos, szubjektív, célzatos értelmi állapotok; azt sem fedezhetnénk fel, hogy legalább nem *próbálunk meg* önként, szabadon, szándékosan cselekedni.” (John Searle: Értelmek, elmék és a tudomány, 1984)

Descartes, akit gyakran a modern filozófia atyjának tartanak, úgy vélte, közvetlen tapasztalatunkból tudjuk, hogy létezik elménk, és megfigyelés, okoskodás által érzékeljük, hogy az anyag is létezik. „Gondolkodom, tehát vagyok.” Úgy gondolta, állandó kölcsönhatás van az elme és a test között.

„Nem úgy vagyok a testemben, mint egy kormányos a hajóban, hanem annyira bensőségesen egyesülök vele, mintha összekeveredne a kettő: az értelmem és a testem egyfajta egységet alkotnak. Ha nem így lenne, akkor nem érezhetnék fájdalmat, mikor testem megsérül, mivelhogy nem vagyok más, mint gondolkodó dolog; a sebről kizárólag értelem által lenne tudomásom, mint ahogy egy kormányos a szemével szerez tudomást hajója bármely részének károsodásáról.” (René Descartes, Meditations, 1641)

A Kartezianus dualista nézetet számos tudós és filozófus támogatta a XX. században. C.S. Sherrington Nobel-díjas idegkutató fektette le az agyműködés megértésének alapjait. Egyik legfigyelemreméltóbb tanítványa a kanadai idegsebész Wilder Penfield materialistaként kezdte az aggyal kapcsolatos kutatásait, mégis arra a következtetésre jutott, hogy *„könnyebb az ember lényét két elemre alapozva magyarázni, mint egyre alapozva.”* (Wilder Penfield, The Mystery of the Mind, 1975)

Nem akarunk belemenni különböző elméletek részleteibe, csupán rámutatni, hogy a valódi tudomány nem tagadhatja az ember szellemi értékeit, ellenben az emberi természet materialista - redukcionista koncepciója veszélyesen csökkenti annak értéket, amint Roger W. Sperry, Nobel-díjas agykutató megfigyelte:

„A tudomány megjelenése előtt az ember szabadon cselekvő, szabad akarattal rendelkező lénynek tartotta magát. Ehelyett a tudomány kauzális determinizmust kínál nekünk, amelyben minden cselekedetet úgy tekintenek, mint ami szükségszerűen következik az agyi inger előző mintáiból. Ahol az emberi cselekvésben azelőtt célt és értelmet láttunk, ott most a tudomány egy komplex bio-fizikai gépezetet mutat nekünk, amely kizárólag anyagi összetevőkből áll, melyeknek mindegyike feltartóztatlanul követi a fizika és kémia egyetemes törvényeit... Úgy vélem, az én agyról alkotott működési modellem olyan következtetéseket von maga után, melyek közvetlen ellentétben állnak a fent elmondottak nagy részével. Különösen az emberi természetről és értelemről alkotott általános materialista-redukcionista felfogással nem értek egyet, amely úgy tűnik, hogy az agyi viselkedéssel foglalkozó tudományágak ma uralkodó objektív-analitikus megközelítésében gyökerezik. Ha ebben és az ezzel rokon kérdésekben előnyben részesítjük a modern materializmus következtetéseit a régebbi, idealisztikusabb értékekkel szemben, akkor úgy vélem, hogy a tudomány olyan árut adott el a társadalomnak és önmagának, amely talán valamelyest megkérdőjelezhető.” (Sperry, Roger W., „Mind, Brain, and Humanist Values”, Bulletin of the Atomic Scientists, September, 1966)

4. AZ ISTENÉRVEK ÉRVÉNYE ÉS ÉRTELME

Egyáltalán miért foglalkozunk az érvekkel, ha Isten léte mindenképp' a hit dolga?

Az Isten létére vonatkozó érvekkel kapcsolatban van néhány alapvető kérdés: az érvek **érvényessége (a bizonyítékok ereje)**, a **módszer (bizonyítás módja)** és a **cél (hogyan segítenek az érvek?)**.

4.1. Mennyiben érvényesek ezek az érvek?

Ezeket gyakran és sokféleképpen vitatta számos filozófus, de a mi megítélésünk összhangban kell, hogy legyen Pál mély meggyőződésével Isten megismerhetőségéről:

Mert ami megismerhető az Istenből, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Ami ugyanis nem látható belőle: az ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható. (Róma levél 1:19-20)

Ezt az alapvető gondolatot, hogy a láthatatlan Isten megismerhető a látható teremtetett világból, megtalálhatjuk minden kultúrában az ókori gondolkodóktól a modern tudósokig. Nem állítjuk azt, hogy Isten léte matematikai úton bizonyítható, vagy levezethető, de azt igen, „hogy a teremtetett dolgokból bizonyossággal megtudható az emberi értelem természetes fényénél” (a katolikus Vatikáni Zsinat megfogalmazása szerint). Talán azt mondhatjuk, az érvelések magas fokú bizonyítást jelentenek, ami kizárja az értelmes kételkedést akkor is, ha azok igazoló következtetései logikusan nem elkerülhetetlenek, vagy cáfolhatatlanok.

Isten létének bizonyítékai soha senkit nem kényszerítenek elkerülhetetlenül arra, hogy elfogadja azokat, mert teret engednek a szabad akaratnak. A matematikai vagy tudományos bizonyítások axiómákból és posztulátumokból indulnak ki, és a terület minden művelője által általános egyetértéssel elfogadott logikai szabályokkal dolgoznak. A metafizikai érvelés esetében van néhány feltétele annak, hogy valaki megértse annak tartalmát, és a bizonyításban felhasznált kapcsolatokat. Az ember akkor érti meg, ha hozzászókkott a használt fogalmakhoz és egyfajta elvonatkoztatott gondolkodásmódhoz, hogy megláthassa a nagyobb összefüggést. Ezért az érvek ereje függ az egyén gondolkodásmódjától, lelkületétől, beállítottságától és neveltetésétől. A legfontosabb feltétel pedig a készség és nyitottság saját gondolkodásmódjának és életének felülbírálására.

4.2. A bizonyítás módja

Az érvelés sok és különböző módja közül mi csak az induktívval (a posteriori) foglalkoztunk, amely a létezés különböző nézőpontjaiból indul ki, (a kontingens világ mind létezésében, mind tulajdonságaiban), vagy emberi tapasztalatunkból, ami az eredeti okhoz, Istenhez vezet bennünket.

Nem foglalkoztunk az érvelés deduktív módjával (a priori), amely Isten fogalmából indul ki, és következtet a tényleges létezésére (így Anzelm, Descartes, Leibniz). Az érvelés ilyen útját sokan vitatják, bár a kérdés gyakran nem olyan egyszerű; függ attól, mennyire fogadunk el egy bizonyos előismeretet Istenről.

Bizonyos mértékig mindegyik típusú érvelésünkben összefügg egymással a két érvelési mód. Amikor az induktív módszert használjuk, akkor is szükséges néhány alapfogalmat előfeltételezni Isten lényéből, hogy bizonyíthassuk létezését. Nem kutathatunk olyasmit, ami teljesen ismeretlen számunkra. Másrészt óvakodnunk kell, hogy ne feltételezzük azt, amit bizonyítani akarunk.

4.3. Mi az érvek értelme?

Miért van egyáltalán szükségünk érvekre, és mire használjuk azokat? Mit nyerünk ezekből az értelmileg oly költséges és megerőltető módszerekből? Valóban, ezek nem nyújtják számunkra Isten teljes vagy legmagasabb szintű ismeretét. Világos, hogy egy embernek nem kell képesnek lennie levezetni bizonyos érvelési módot ahhoz, hogy hívővé váljék, de azért élünk néhány racionális magyarázattal, hogy megértsük: istenhitünk nincs ellentétben ugyanannak a valóságnak tudományos vagy filozófiai megközelítésével. Nem szükséges tudóssá, vagy filozófussá válnunk ahhoz, hogy megértsük Isten létezését, azonban állást kell foglalnunk, amikor manapság oly sok, széles körben elterjedt világnézettel szembesülünk. Nem szükséges, hogy hitünket tudományos vagy metafizikai tudásra alapozzuk, de nem adhatjuk fel értelmünk és intellektuális képességünk használatát, amikor választ keresünk a teremtő létezésével és természetével kapcsolatban feltett kérdésekre, hogy keressük bármilyen nyomát a természetben és képmásában, az emberben, hogy megértsük őt, és erősítsük kapcsolatunkat vele.

...amikor bejártam és megtekintettem szentélyeiteket, találtam olyan oltárt is, amelyre ez volt felírva: AZ ISMERETLEN ISTENNEK. Akit tehát ti ismeretlenül tiszteltek, én azt hirdetem nektek. Az Isten, aki teremtetete a világot és mindazt, ami benne van, aki mennynek és földnek Ura, nem lakik emberkéz alkotta templomokban, nem szorul emberi kéz szolgálatára, mintha hiányt szenvedne valamiből; hiszen ő ad mindenkinek életet, leheletet és mindent. Az egész emberi nemzetséget is egy vérből teremtetete, hogy lakjon a föld egész felszínén; meghatározta elrendelt idejüket és lakóhelyük határait, hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és

megtalálhatják, hiszen nincs is messzire egyiküktől sem; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondták némelyek: Bizony, az ő nemzetsége vagyunk. Mivel tehát az Isten nemzetsége vagyunk, nem szabad azt hinnünk, hogy aranyhoz vagy ezüsthöz vagy kőhöz, művészi alkotáshoz vagy emberi elképzeléshez hasonló az istenség. A tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg. Azért rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött egy férfi által, akit erre kiválasztott, akiről bizonyosságot adott mindenki előtt azáltal, hogy feltámasztotta a halálból. (Apostolok cselekedetei 17:23-31)

5. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

Amint azt már az elején jeleztük, a tanulmányunkban szereplő érvek nem adják Isten létének vitathatlan bizonyítékát. Célunk az volt velük, hogy megmutassuk: Isten létének kérdését nem lehet olyan egyszerűen a szokásos ellenvetésekkel félretenni. Azoknak az embereknek akartunk segíteni, akik őszintén keresik az igazságot, hogy felismerjék, Isten létének gondolata nem áll messze emberi természetüktől. Az esetek többségében Isten elfogadásának legnagyobb akadálya nem az érvek hiánya, hanem a belátás következményeitől való félelem, és annak a váagnak hiánya, hogy az ember megtapasztalja az Istennel való kapcsolatot.

Isten létének elfogadása a vele való kapcsolat elfogadását is jelenti, amit Ő ajánl fel nekünk. Feltételezi az Ő megismerésére való készséget, hogy Neki szánjam az időmet, hogy legyen fülem hallgatni Rá, és megváltoztassam az életemet az Ő terve szerint. Ez mindannak az elutasítását jelenti, ami vele ellenkezik, illetve akadályoz engem abban, hogy Hozzá jussak. Sok ember csak lemondást lát az Istennel való kapcsolatban, de nem fontolja meg, hogy csak azokról a dolgokról kell lemondanunk, amelyek életünk beteljesedésének elérésében akadályoznak minket, és hogy csak a szerető Isten képes betölteni az ember minden szükségletét.

„Minden ember lelke mélyén egy Isten alakú úr van.” (Pascal)

Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét énértem, megtalálja. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall? Vagy mit adhat az ember váltságdíjúl a lelkéért? (Máté 16:25-26)

Engedelmeskedjete az Istennek, de álljatok ellen az ördögnek, és elfut tőletek. Közeledjete az Istenhez, és ő közeledni fog hozzátok. Tisztítsátok meg a kezeteket, ti bűnösök, és szenteljétek meg a szíveteket, ti kétlelkűek. (Jakab levél 4:7-8)

(Isten) azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és eljusson az igazság megismerésére. (1 Timóteus levél 2:4)

...hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és megtalálhatják, hiszen nincs is messzire egyiküktől sem; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondták némelyek: Bizony, az ő nemzetsége vagyunk. (Apostolok cselekedetei 17:27-28)

...bizony, ha bölcsességért kiáltasz, és hangosan kéred az értelmet, ha úgy keresed azt, mint az ezüstöt, és úgy kutatod, mint az elrejtett kincseket, akkor megérted, mi az Úr félelme, és rájössz, mi az istenismeret. Csak az Úr ad bölcsességet, szájából ismeret és értelem származik. (Példabeszédek 2:3-6)

"Kérjete, és adatik nektek, keressete, és találtok, zörgessete, és megnyittatik nektek. Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyittatik. (Máté 7:7-8)

Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek. (Máté 11:28)

Íme, az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha valaki meghallja a hangomat, és kinyitja az ajtót, bemegyek ahhoz, és vele vacsorálok, ő pedig énvelem. (Jelenések 3:20)